

Шамшина И.И., Юрченко А.А. Коллективные субъекты в трудовом праве: теоретико-правовые вопросы. – Статья.

Обоснованы новые подходы к критериям разграничения субъектов трудового права на индивидуальные и коллективные. Исследованы характерные свойства коллективных субъектов трудового права. Доказано, что по структуре волеизъявления коллективные субъекты трудового права подразделяются на простые коллективные субъекты и сложные коллективные субъекты. Определено место и значение коллективных субъектов трудового права в системе правоотношений по применению наемного труда.

Ключевые слова: трудовое право, правоотношение, волеизъявление, индивидуальные субъекты, простые коллективные субъекты, индивиды, сложные коллективные субъекты.

Shamshina I.I., Yurchenko A.A. Collective subjects in the labour law: theoretical and legal issues. - Article.

New approaches concerning the criteria for distinguishing the subjects of the labour law at the individual subjects and the collective subjects are grounded. The specific properties of the collective subjects of the labour law are investigated. It is proved that the collective subjects depending on the structure of the will are divided into simple and complex collective subjects. The place and the importance of collective subjects of the labour law in the system legal relationship of hired labour are defined.

Key words: labour law, legal relationship, will, individual subjects, simple collective subjects, individuals, complex collective subjects.

УДК 343.131.5

*В.В. Гостєв ,
к.ю.н., доц. каф. правознавства Східноукраїнського
національного університету ім. Володимира Даля,
О.А Старокожєв,
ст.викл. каф. правознавства Східноукраїнського
національного університету ім. Володимира
Даля*

**ПРАВОВІ ЗАСАДИ КВАЛІФІКАЦІЇ ГРУПОВОГО ХУЛІГАНСТВА
У СИСТЕМІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА**

У статті надається загальна характеристика злочинів, пов'язаних із груповим порушенням громадського порядку. Досліджується юридичний склад злочину групового порушення громадського порядку. Визначаються існуючі проблеми у сфері кваліфікації групового хуліганства у системі кримінального права.

Ключові слова: громадський порядок, мотив злочину, мотив хуліганства, хуліганські дії.

Подальший розвиток демократизації суспільства, зміцнення правової основи держави і суспільного життя передбачає всеохоплюючу охорону політичних, майнових та інших особистих прав і свобод людини. Така охорона повинна здійснюватися на основі законності та правопорядку.

Кожний громадянин повинен дотримуватися закону, виконувати свої обов'язки як перед суспільством, так і перед державою, поважати права і законні інтереси інших людей. Натомість, криміногенна ситуація, яка склалася в Україні, перетворилася у найбільш небезпечне соціальне лихо, що створює серйозну загрозу розбудові незалежної держави [1, с. 88].

Кримінально караному хуліганству, як і будь-якому іншому злочину, властиві певні особливості. По-перше, воно є одним з найпоширеніших злочинів. По-друге, хуліганські дії є такими лише тоді, коли одночасно грубо порушують громадський порядок та виражають явну неповагу до суспільства.

Способи вчинення хуліганських дій різноманітні (слово, жест, удар, підпал, шумові ефекти, руйнування тощо). Насильницькі дії щодо людей можуть бути скоєні як із застосуванням зброї чи інших предметів, спеціально пристосованих для заподіяння тілесних ушкоджень, так і без їх використання.

З точки зору кримінального законодавства спосіб вчинення злочину у багатьох випадках є необхідною обставиною, яка характеризує діяння як суспільно небезпечне. У ряді статей Кримінального кодексу України спосіб скоєння злочину, виступає як кваліфікуюча ознака. Що стосується хуліганства, то для особливо злісного його виду спосіб його здійснення застосування або спроба застосування вогнепальної зброї, ножів, кастетів або іншої холодної зброї, а так само інших предметів, спеціально пристосованих для заподіяння тілесних ушкоджень, є обов'язковою ознакою, при чому такою, яка обтяжує відповідальність [2, с. 16].

Хуліганство відноситься до тих злочинів, які можуть вчинюватись у будь-яких місцях: парк, ресторан, їдальня, кінотеатр, вулиця, підприємство, установа тощо, а також місцях індивідуального призначення будинків, квартири, дача. У 72 відсотках випадків хуліганські дії вчинюються у громадських місцях, як показує слідчо-судова практика, у більшості – 84% прилюдно, тобто в присутності інших громадян. У такому разі хуліганством порушується громадський порядок безпосередньо в момент його скоєння. Але часто хуліганські дії можуть проявитися і у безлюдних місцях, особливо тоді, коли винний вважає таким чином уникнути виявлення злочину і покарання [3, с. 120].

Важливим є те, що ці дії розраховані на те, що вони будуть сприйняті іншими особами, стануть їм відомі. Тому, наприклад, знищення газонів квітів у парках чи скверах, осквернення або пошкодження пам'яників, зривання афіш, перевертання лавочок, розбивання лампочок на стовпах, пошкодження зелених насаджень, дермантину на входних дверях квартир тощо в момент їх скоєння, внаслідок відсутності очевидців і потерпілих ні в кого не викликає почуття тривоги, збентеження, зганьбленої честі, обу-

рення. Вони з'являються, як тільки громадяни виявляють наслідки хуліганства.

Тому подібні дії визнаються хуліганськими незалежно від того, скоєні вони публічно чи у відсутності людей, оскільки ними все ж грубо порушується громадський порядок і проявляється явна неповага до суспільства.

Публічність і громадське місце не є обов'язковими ознаками хуліганства. В той же час обстановка його вчинення, що характеризується наявністю або відсутністю людей, подіями, які відбуваються в місці вчинення злочину, та їх соціальною значущістю, повинні враховуватись при визначенні ступеня суспільної небезпечності конкретного хуліганського прояву і впливати на вирішення питання про призначення покарання.

Встановлення мотивів і цілей злочинної поведінки має вирішальне значення для відмежування хуліганства від суміжних складів визначення ступеня суспільної небезпечності особи винного [4, с. 212].

У п. 16 постанови Пленуму Верховного Суду України № 3 від 28 червня 1991 р «Про судову практику в справах про хуліганство» йдеться, що суди повинні відмежовувати хуліганство від інших злочинів у залежності від спрямованості умислу винного, мотивів, цілей і обставин скоєних ним дій.

Мотив злочину – це трансформована у спонукання потреба особи до вчинення суспільно небезпечних діянь. В основі хуліганського мотиву лежить розгнущаний егоїзм, а також вульгарне розуміння свободи, моральний анархізм. Хуліганський мотив – це прагнення до самоствердження, самовираження особи невихованої, з низькою культурою, нестриманим егоїзмом, це прагнення до самоствердження хама, варвара, дикуна.

Мотивом хуліганства є усвідомлене прагнення проявити явну неповагу до суспільства шляхом скоєння дій, які грубо порушують громадський порядок. Він може знаходити своє вираження в низинних побудженнях у вигляді прагнення протиставити себе суспільству, проявити грубу силу, п'яну хвацькість, бешкетництво тощо.

Треба зазначити, що прагнення особи до самоствердження і самовираження – нормальна і природна потреба. Кожна людина хоче цього, але використовує різні засоби. Соціальна оцінка залежить від того, якими шляхами і засобами дана потреба задовольняється [5, с. 49].

Заподіяння тілесних ушкоджень різної тяжкості і, навіть, вбивство потерпілого можуть стати засобом і формою безпосереднього вираження хуліганських спрямувань.

Слідчо-судова практика свідчить, що хуліганські спонукання – найбільш відмінна риса, особливість діянь, які кваліфікуються за ст 296 КК. Скоєння дій не з хуліганських, а з інших мотивів (помста, корисливість, ревності тощо) утворюють суб'єктивну сторону іншого злочину, але не хуліганства. У більшості випадків це злочини проти особи. Недостатня увага до з'ясування мотиву здійснюваних дій приводить, як правило, до помилки у кваліфікації діяння. Це є першою відмінною рисою хуліганства.

Друга риса полягає у тому, що воно скоюється без приводу, як неадекватна реакція на поведінку потерпілого або інших осіб в силу необгрунтованості претензій до них.

Третя специфічна особливість розглядуваного злочину у тому, що безпосередня причина злочинного конфлікту завжди внутрішня, тобто вона у самому суб'єкті. Внутрішньою вона є у тому розумінні, що здійснювані дії жодною мірою не викликані необхідністю зовні, тобто в конкретній життєвій ситуації логічно не обгрунтовані і не обумовлені даними обставинами [6, с. 120].

Встановлення безпосередньої причини (внутрішньої або зовнішньої) злочинного конфлікту має важливе практичне значення для відмежування хуліганських дій і злочинів проти особи

Мотив і ціль при хуліганстві нерозривно пов'язані, а оскільки при даному виді злочину винний задовольняється самоствердженням, реалізацією своєї примхи, ефектом здійснюваних дій, то це приводить до злиття цілі з мотивом.

З урахуванням розглянутих основних ознак, хуліганство на мій погляд, може бути визначено як майже не обумовлені зовнішніми обставинами, скоювані за явно несуттєвим приводом або взагалі без такого та ігноруючі існуючими в суспільстві стримуючими факторами (правовими, моральними нормами, загальноприйнятими правилами поведінки) умисні дії, які вчинюються з хуліганських мотивів та цілей, і знаходять вираження в усвідомленому прагненні проявити явну неповагу до суспільства, шляхом грубого порушення громадського порядку, в частині забезпечення спокійних умов суспільно корисної діяльності, побуту та відпочинку людей, і, нарешті, необхідно показати суспільну небезпечність кримінально-караного хуліганства.

Хуліганство, як зазначалося вище, відноситься до злочинів, вчинюваних умисно, а це саме по собі є основою для визнання умисних злочинів більш небезпечними, ніж злочини необережні.

Необережна форма вини при хуліганстві виключена. У свою чергу, найбільш небезпечні з навмисних злочинів ті, які вчинені з прямим умислом. Що стосується хуліганства, то воно скоюється тільки з прямим умислом, що більшою мірою підкреслює підвищену суспільну небезпечність вказаного злочину те, що при непрямому умислі винний, припускаючи можливість настання шкідливих наслідків, все ж не прагне до їх вчинення, свідчить про меншу суспільну небезпечність його особи, ніж при прямому умислі. Хуліган же, припускаючи можливість настання вказаних наслідків, в той же час й прагне до їх здійснення і бажає настання. У цьому виявляється підвищена суспільна небезпечність особи хулігана [7, с. 20].

Кваліфікуюче хуліганство характеризується тими ж діями, які передбачені ч.1 ст.296 КК України, а тому все, що було сказано в розділі 1, повністю стосується і цього виду хуліганства. Отже, хуліганство з кваліфікуючими ознаками – це грубе порушення громадського порядку з мотивів яв-

ної неповаги до суспільства, що супроводжується особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом, але яке було вчинене групою осіб.

Частина 2 статті 296 КК України передбачає відповідальність за хуліганство (ч.1 ст.296 КК України), вчинене групою осіб (двох і більше виконавців), причому попередня змова учасників не є обов'язковою для кваліфікації.

Як слушно зауважують автори одного з науково-практичних коментарів КК України, для кваліфікації злочинів, в яких вчинення їх групою осіб передбачено як кваліфікуючу ознаку цих діянь, за вказаною ознакою не вимагається попередньої змови між учасниками злочину, однак якщо вона мала місце, то їх дії (за відсутності такої кваліфікуючої ознаки, як вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб) кваліфікуються як вчинені групою осіб.

Крім того, вчинення хуліганства групою осіб матиме місце, коли принаймні дві особи діють спільно як виконавці без попередньої змови між собою (ч.1 ст.28 КК України), спонтанно або у випадку, коли до хуліганських дій однієї особи приєдналась інша (інші) особа. Вчинення хуліганства за попередньою змовою групою осіб, тобто тих, які до початку злочину домовилися про його спільне вчинення (ч.2 ст.28 КК України) дає також підставу для кваліфікації вчиненого за ч.2 ст.296 КК України, а факт вчинення злочину за попередньою змовою має враховуватись як обставина, яка обтяжує покарання. Злочин вважається вчиненим за попередньою змовою групою осіб і у випадку його вчинення організованою групою, тобто коли в його готуванні або вчиненні брали участь декілька осіб (три і більше), які попередньо зорганізувалися у стійке об'єднання для вчинення цього та іншого (інших) злочинів, об'єднаних єдиним планом з розподілом функцій учасників групи, спрямованих на реалізацію цього плану, відомою всім учасникам групи (ч.3 ст.28 КК України). У цьому випадку дії всіх членів організованої груп кваліфікуються безпосередньо за ч.2 ст.296 незалежно від їх ролі у вчиненні хуліганства.

Ця позиція підтверджується також роз'ясненням Пленуму Верховного Суду України, яке він дав у постанові №10 від 22.12.2006 року «Про судову практику у справах про хуліганство», в п.6 якої зазначається: «Хуліганство визнають учиненим групою осіб і кваліфікують за ч.2 ст.296 КК України у разі участі в злочинних діях декількох (двох і більше) виконавців незалежно від того, яка форма співучасті (ст.28 КК України) мала місце. Кваліфікація за цією ознакою дій осіб, які вчинили злочин за попередньою змовою або організованою групою, не виключає визнання зазначених обставин такими, що обтяжують покарання (п.2 ч.1 ст.67 КК)» [8].

Хуліганство, вчинене групою осіб, слід відрізнити від масових заворушень (ст.294 КК України) і від групового порушення громадського порядку (ст.293 КК України). При масових заворушеннях дії завжди вчиняються натовпом, причому ці дії супроводжуються погромами, підпалами, руйнуваннями, нерідко збройним опором представникам влади. При груповому хуліганстві ці ознаки відсутні, а винні грубо порушують громадський по-

рядок винятково з мотивів явної неповаги до суспільства. Групове порушення громадського порядку (ст.293 КК України), поєднане із вчиненням окремих дій, що грубо порушують громадський порядок, із мотивів явної неповаги до суспільства, становитиме сукупність злочинів (статті 293 і 296 КК України).

Представниками громадськості, які охороняють громадський порядок, є особи, які виконують обов'язки по охороні громадського порядку: позаштатні працівники міліції, члени будинкових комітетів, особи, призначені для підтримання порядку під час мітингів, демонстрацій, походів, проведення зборів тощо [9, с. 470].

Опір як кваліфікуюча ознака хуліганства знаходить вияв в активній протидії представникові влади чи представникові громадськості виконувати їх службовий або громадський обов'язок з охорони громадського порядку або в активній протидії громадянину виконати його громадський обов'язок по припиненню хуліганських дій.

Від опору як активної протидії треба відрізнити непокору. Непокора, тобто відмова від виконання наполегливих, неодноразових вимог громадян, представників влади або громадськості припинити хуліганські дії, не є опором і не визнається кваліфікуючою ознакою ч.3 ст. 296 КК України [10, с. 97].

Хуліганські дії, пов'язані з опором представникові влади, працівникові правоохоронного органу, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві, не потребують додаткової кваліфікації як злочин проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян і охоплюються ч.3 або ч.4 ст. 296 КК України. Опір цим особам або іншим громадянам, які припиняли хуліганські дії, не охоплюються названими нормами у випадках, коли внаслідок застосованого при цьому насильства вчинюється ще й інший, більш тяжкий злочин (наприклад, передбачений п.8 ч.2 ст. 115, ст.ст. 119, 121, 348 КК України).

Не повинне кваліфікуватися за ч.3 ст. 296 КК України дрібне хуліганство, пов'язане з опором представникові влади чи громадськості під час виконання цими особами покладених на них обов'язків щодо охорони громадського порядку. Вчинений за таких обставин названим особам опір становить злочин, передбачений відповідною частиною ст. 342 КК України, а винна особа підлягає відповідно кримінальній (за ч.2 чи ч.3 ст. 342 КК України) та адміністративній (за ст. 173 КУпАП) відповідальності.

Особливо кваліфікуючим визнається також хуліганство, при вчиненні якого винний застосовував чи намагався застосувати вогнепальну або холодну зброю, а також інші предмети, що були спеціально пристосовані або заздалегідь заготовлені для нанесення тілесних ушкоджень. Таким чином, особливо кваліфікуюче хуліганство має всі ознаки злочинів, передбачених ч.ч. 1, 2 або 3 ст.296 КК України, і додатково характеризується знаряддями вчинення злочину.

Вирішуючи питання щодо наявності в діях винної особи такої кваліфікуючої ознаки хуліганства, як застосування вогнепальної або холодної зброї чи іншого предмета, спеціально пристосованого або заздалегідь заготовленого для нанесення тілесних ушкоджень, слід враховувати, що ця ознака має місце лише в тих випадках, коли винний за допомогою названих предметів заподіяв чи намагався заподіяти тілесні ушкодження або коли використання цих предметів під час учинення хуліганських дій створювало реальну загрозу для життя чи здоров'я громадян.

Успіх боротьби з хуліганством в значній мірі залежить від правильного призначення покарання винному. Виходячи зі змісту ст.50 КК України, покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави за викроком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого. Покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами.

Література:

1. Міжнародні стандарти юридичного забезпечення прав і свобод людини; Десять правозащитних стандартів правильного поведіння для правоохоронительних органів; Европейский кодекс полицейской этики // Міжнародно-правові стандарти поведінки працівників правоохоронних органів при підтриманні правопорядку. Документально-джерельний довідник / упоряд. : Ю. І. Римаренко, Я. Ю. Кондратьєв, І. Г. Кириченко. – К., 2002. – 128 с.
2. Мрітчак Т. М. Помилки у кваліфікації злочинів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 "Кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право" / Т. М. Мрітчак. – Львів, 2003. – 31 с.
3. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації : [навч. посіб.] / Навроцький В. О. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 704 с.
4. Назаров А.Д. Влияние следственных ошибок на ошибки суда/А.Д.Назаров.-СПб.:Изд-во «Юрид.Центр.пресс»,2003.-323с.
5. Налучишин В. Питання кваліфікації хуліганства / В. Налучишин // Прокуратура. Людина. Держава. – 2005. – № 7. – С. 44–53.
6. Налучишин В. Способи вчинення кримінально-караного хуліганства/В.Налучишин//Вісник прокуратури.-2006.-«2.-С.117-124.
7. Осадчий В. І. Проблеми кримінально-правового захисту правоохоронної діяльності : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / В. І. Осадчий. – К., 2004. – 36 с.
8. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]: Режим доступу // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
9. Кримінальне право України. Особлива частина : [підручник] / [Ю. В. Александров, О. О. Дудоров, В. А. Клименко, М. І. Мельник та ін.] ; За ред. М. І. Мельника, В. А. Клименка. – [вид. 3-тє, переробл. та допов.]. – К. : Юридична думка, 2009. – 560 с.

10. Піщенко Г. І. Попередження хуліганства (кримінально-правовий і кримінологічний аспекти) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Г. І. Піщенко – К : НАВСУ, 2009. – 219 с.

Гостев В.В., Старокожев О.А. Правовые основы квалификации группового хулиганства в системе уголовного права. – Статья.

В статье дается общая характеристика преступлений связанных с групповыми нарушениями общественного порядка. Исследуется юридический состав преступлений в сфере группового нарушения общественного порядка. Определяются существующие проблемы группового хулиганства с системе уголовного права.

Ключевые слова: общественный порядок, мотив преступления, мотив хулиганства, хулиганские действия.

Gostev V.V., Starokozhev O.A Legal basis of qualification group bullying in the criminal law. – Article

The article gives a general description of the crimes related to group violations of public order. The corpus delicti of crimes of group violations of public order was investigated. The article defines the problems of hooligan groups in the criminal justice system.

Keywords: the public order, the motive of crime, the motive of hooliganism, the acts of hooliganism.

УДК 349.2

Ю.Ю. Івчук,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри правознавства
Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля*

**ПЕРЕВЕДЕННЯ НА ЛЕГШУ РОБОТУ ЯК ГАРАНТІЯ
ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ, ЩО ОТРИМАЛИ
ТРУДОВЕ КАЛІЦТВО ЧИ ПРОФЕСІЙНЕ ЗАХВОРЮВАННЯ
НА ВИРОБНИЦТВІ**

У статті розглядаються питання проведення медико-соціальної експертизи втрати працездатності осіб, що постраждали від нещасного випадку чи професійного захворювання, пов'язаного з виконанням трудових обов'язків, як підстави переведення таких осіб на легшу роботу, а також гарантії здійснення цього переведення.

Ключові слова: переведення на легшу роботу, втрата працездатності, нещасний випадок, професійне захворювання.

Переведення на легшу роботу за станом здоров'я можливі при втраті працездатності в зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, що отримане на виробництві, при професійних захворюваннях, захворюю-